

Teater som interferens 2

– et Odin Teatret initiativ 1. februar – 30. april 2009

Af Ulrik Skeel

Baggrund

I en periode på ca. tre måneder i 2009, fra februar til april, satte Odin Teatret en række aktiviteter i gang i sit lokalområde i og omkring Holstebro, der var baseret på nogle principper, som teatret ikke tidligere havde arbejdet ud fra på samme konsekvente måde. Under ét blev aktiviteterne i denne tre måneders periode kaldt for *Teater som interferens*. (Hvad jeg har skrevet nedenfor er båret af, at jeg var en del af projektet, som beskrives)

Teater som interferens blev præsenteret af Eugenio Barba, Odin Teatrets leder, i begyndelsen af 2008 for alle Odin Teatrets medarbejdere, skuespillere, administration og teknikere, som en ide til et projekt, der rettede sig mod Odin Teatrets hjemby Holstebro og byens nyligt udvidede kommune, som ved kommunesammenlægningen i 2007 forøgede sit indbyggertal og areal med en pæn andel.

Projektet syntes at kunne rumme adskillige interessante perspektiver både for Odin Teatret og for dem, som ville blive berørt af det. Alle ansatte blev inddraget for at være med til at finde på ideer til, hvad det skulle indeholde, både ideer til aktiviteter, som forslagsstilleren selv kunne stå i spidsen for og ideer, som det passede bedre, at kolleger tog sig af. Dette foregik over en række fællesmøder.

Ideen var at skabe en mangfoldighed af udvekslinger og forbindelser med tilskuerne, der lå ud over forestillingens kunstneriske fællesskab, og som udnyttede den viden, ekspertise og kreative slagkraft, et teater er i besiddelse af. F.eks. vedrørende ikke-verbal kommunikation, etablering af relationer, fysisk udtryksfuldhed, beslutsomhed, tavs viden, gruppedynamik, realisering af projekter og målsætninger, management og networking.

Interferensperspektivet skulle anvendes i forhold til skoler, mindre landsbyer, plejehjem og senior klubber, faglige grupper, etniske minoriteter og forskellige, andre miljøer.

Et tilbageblik

For at forstå et par af de vilkår under hvilke et sådant projekt i dag kan realiseres på Odin Teatret (med sine 45 år), er det nødvendigt at kaste et blik bagud – og et til siden.

Den samlede mængde af aktiviteter på Odin Teatret er øget betydeligt gennem de senere år. Hvor Odin Teatret for eksempel i de første 10 år af sin levetid kun havde én forestilling ad gangen på repertoire, består dets spilleliste i dag af i alt 22 forestillinger og arbejdsdemonstrationer. Samtidigt har teatret gennem hele sin levetid arrangeret og udviklet en lang række aktiviteter ved siden af teaterforestillingerne. Mange af dem var med i bagagen fra

begyndelsen – måske som kim, der så er spiret frem, når de rette omstændigheder har været til det. Andre er vokset frem som helt nye skud på allerede realiserede initiativer.

For at nævne et par: ISTA – International School of Theatre Anthropology, The University of Eurasian Theatre, CTLS – Centre for Theatre Laboratory Studies, Holstebro Festuge, interkulturelle *Theatrum Mundi*- forestillinger, diverse kurser og workshops – herunder Odin Uge Festival. Dertil kommer enkeltprojekter som internationale symposier, organisering af internationale og danske gæstespil og diverse forestillingsprojekter, som går ud på, at teatret arbejder med hele miljøer og endda hele områder af byer, der inddrages i store udendørs opførelser. En slags hybrider, som omfatter de lokale miljøers forskellige kulturelle aktiviteter, der kan have offentlig interesse (fx sport). (Se mere om alle Odin Teatrets aktiviteter på hjemmesiden www.odinteatret.dk).

Der har gennem alle årene fundet en stadig udvidelse og udbygning sted af Odin Teatrets arbejdsrelaterede netværk (over hele verden). Det har betydet en forøgelse af aktiviteterne, både hvad angår interrelationerne, kommunikationstrafikken og de mange forskellige former for udvekslinger (faglige, arbejdsmæssige, teoretiske) med et tydeligt øget arbejdsforbrug til følge. For ikke at snakke om de mere komplicerede arbejdsgange og arbejdspecialiseringer, en sådan aktivitetsforøgelse medfører.

Ethvert nyt initiativ på Odin Teatret – i øvrigt ganske naturligt – må nødvendigvis finde sit liv i konkurrence med alle øvrige pågående aktiviteter. Som et træ, der plantes, hvor der allerede er skov. Der er ingen større aktiviteter som *Teater som interferens* på Odin Teatret, der kan følge et uafbrudt, uhindret forløb. Det er der for mange andre aktiviteter i gang til på samme tid. Enhver forberedelse af en større aktivitet må derfor udføres i etaper.

Da *Teater som interferens* blev sat i vandet i begyndelsen af 2008, lå der, foruden et omfattende arbejde med at føre Holstebro Festuge *Lys og Mørke*, 7. – 15. juni 2008, ud i livet, også store og tunge turnéer til blandt andet Brasilien, Mexico, Spanien og Peru forude. Der kunne derfor kun arbejdes med projektet i klumper gennem det meste af 2008, indtil arrangementet blev den altdominerende aktivitet – næsten – sidst i 2008.

Prototypen Byttehandel

Ideen med *Teater som interferens* har som Odin Teatrets øvrige aktiviteter sine rødder i tidligere vækstlag på teatret. Den bygger på erfaringer fra andre faser i teatrets liv og har sin vision og sin forestilling om uafprøvede muligheder fra den udkigspost, der bygges oven på hver ny erfaring. Enhver erfaring giver en viden, som åbner en dør til en mulig vej for at nå en ny viden.

Odin Teatret har altid været et teater, der i særlig grad har været optaget af forholdet til den enkelte tilskuer. Naturligvis ligger det i et teaters natur at være det, men netop fordi Odin Teatret, fra det så dagens lys i 1964, har arbejdet i yderkanterne af det samlede teaterlandskab, har dets fokus i forhøjet og koncentreret grad været rettet mod tilskueren. Hvordan kan teatret overskride de grænser, som sædvanligvis er til stede, når man inviterer til at overvære en forestilling? Hvordan udnytte teatrets potentielle, kreative ekspertise på en

anderledes måde? Hvem er det, teatret henvender sig til? Hvordan kan teatret inddrage et helt miljø og gøre det delagtigt i en proces af aktiv kultur?

Et forsøg på at svare på disse spørgsmål har – som en særlig olie i maskineriet – i væsentlig grad været medbestemmende for de valg, Odin Teatret har truffet. Det var spørgsmål, der var aktive, da Odin Teatret i halvfyrdserne blev optaget af at udvikle sit byttheandelsbegreb, hvor betalingsmidlet for at se en forestilling af Odin Teatret ikke var penge, men hvor der betaltes med et miljø, en grupperings eller et områdes beboeres præsentation af deres egne kulturelle aktiviteter i form af sange, dans eller anden opvisning.

I *Bytthehandlen* blev den sociale relation med tilskueren udviklet fra den klassiske teatersituations rent mentale relation (på et socialt plan) – hvor tilskueren ser en forestilling og oplever skuespilleren som skuespiller og dermed hans og forestillingens kunst – til *Bytthehandel*-situationen, hvor skuespilleren og tilskueren begge har præsenteret sig på lige fod for hinanden, kropsligt-mentalt, gennem deres kulturelle aktivitet og nu kan mødes i den sociale situation – for eksempel omkring et måltid eller en fest – hvor de kan tale sammen og udvikle en social relation.

Teater som interferens ønskede at bygge endnu et rum på dette tilskuer-skuespillerforhold. Ved at skabe nogle situationer – ofte, men ikke nødvendigvis altid – med forestillingen som omdrejningspunkt, fik Odin Teatret og dem, teatret inviterede, nogle rammer, hvor tilskueren og skuespilleren (eller teknikeren eller personer fra administrationen) kunne få lejlighed til at mødes på en tilpas kompleks måde. En ramme, hvor parterne kunne lære hinanden at kende og for tilskuerens vedkommende få lejlighed til mere detaljeret at forstå, hvordan mekanismerne bag Odin Teatrets arbejdsform virker og fungerer. At udveksle viden og derigennem nå frem til et møde med personen bag den andens sociale maske.

Teater som interferens – forberedelse

Projektet kom konkret til at bestå af en række aktiviteter, som var vokset frem som en ide hos nogen og derefter bearbejdet, tilsat yderligere forslag og ideer og endelig rettet til i en form, som kunne holde til at blive udsat for virkelighedens nøgterne kendsgerninger.

Som Odin Teatrets medarbejdere er meget forskellige, var også aktiviteterne meget forskellige. Af samtlige ideer, der blev foreslået, var det måske 25 procent, som blev realiserede. Disse 25 procent lod sig endda kun føre ud i livet, fordi medarbejderne gjorde en ekstra indsats. Faktisk var den konkluderende erfaring på hele *Teater som interferens*, at Odin Teatrets medarbejdere havde sat så mange skibe i søen, at den oprindelige ide med at komme helt tæt på tilskuerne, og selv få tilskuerne helt tæt ind på sig, ved flere lejligheder ikke lod sig realisere. Hvilket ikke betød, at disse dele af projektet ikke lykkedes. Det var bare ikke muligt at folde dem ud, som de var tænkt, og den erfaring kan man så bringe med sig til en anden gang.

Der inddroges også nogle aktiviteter i projektet, som allerede var planlagte, og som kunne være blevet grebet an på en ny måde – og måske have fået tilført nyt liv – ud fra ideen om interferens, men som der heller ikke var ressourcer til at bearbejde med de ideer, der var

kommet frem under de indledende møder. Det var aktiviteter som *Poesi på en torsdag* og *Odin Uge Festival*.

En større indsats sidst i perioden, hvor ideen var, at Odin Teatrets forestillinger med færre medvirkende, *Itsi Bitsi*, *Esters bog* og *Salt*, skulle spille i Holstebros nærliggende naboer som Skjern, Viborg, Herning, Nykøbing Mors, Ringkøbing – noget, der knapt har fundet sted nogensinde (undtagen for Viborgs vedkommende, hvor der er blevet spillet fra tid til anden gennem årene) – blev helt opgivet. Der var ikke tid til at etablere de kræfter, der skal til for at få en forestilling afsat og så meget mindre de kræfter, der skulle til for at tilføje interferens-dimensionen i form af møder, aktiv indgriben og udveksling med det gæstespilsorganiserende teaters ansatte og de tilskuere, som ville møde frem. Der blev spillet to forestillinger af *Esters bog* i henholdsvis Ringkøbing og på Odin Teatret, men ingen af dem fik tilføjet en ekstra interferens-dimension.

Et andet aspekt, der kan nævnes, og som heller ikke udviklede sig på den måde, det var tænkt på grund af det tidskrævende omfang af arbejdet med de igangsatte aktiviteter, var, at *Teater som interferens* også kunne have bidraget med noget frugtbart til Odin Teatrets egen udvikling ved i en periode at ryste medarbejderne sammen på en ny og mere intens måde.

Alt i alt må projektet dog siges at have frembragt nye, frugtbare erfaringer for Odin Teatret og samtidigt givet de forskellige involverede deltagere og tilskuere et overraskende ekstra rum i deres begreb om Odin Teatret – og i det hele taget i deres generelle forestilling om, hvad teater er for et fænomen. Samtidigt er der ingen tvivl om, at *Teater som interferens* endnu rummer masser af potentialer for udvikling. Spørgsmålet er, hvornår Odin Teatret næste gang får mulighed for at arbejde i denne stadig overvejende jomfruelige jord.

Teater som interferens – udførelse

De konkrete aktiviteter under *Teater som interferens* kan læses i Odin Teatrets program på hjemmesiden. Her skal et mindre udvalg beskrives en anelse mere omfattende:

En anderledes træning, 2., 16. og 23. februar. Aktiviteten var udtænkt og ledet af skuespiller Roberta Carreri. Over tre gange af to en halv times varighed inviterede hun ca. tyve 13-14-årige drenge fra Tvis KFUMs 2. håndboldtræningshold i Holstebro til – i samarbejde med deres trænere – at prøve noget af Odin Teatrets fysiske træning. Man kan vel sige, at fysisk træning til sportsudøvelse og fysisk træning til teateroptræden kan have en række lighedspunkter i retning af, at formålet er at øge sportsudøverens og skuespillerens fysiske kapacitet. Men i skuespillerens tilfælde er der også en æstetisk dimension, som ikke findes i sporten, eller som i hvert fald spiller en mindre væsentlig rolle. Skuespillerens træning involverer desuden i lige så høj grad som det fysiske dennes mentale nærvær. Drengenes erfaringer med Odin Teatrets træning suppleredes med deres overværelse, sammen med deres forældre, af Odin Teatrets forestilling Andersens drøm. Roberta Carreri har nævnt, at sammensætningen af drenge på flere forskellige niveauer og aldersgrupper gjorde det vanskeligt for dem at bevare koncentrationen under træningen, men at hvor det lykkedes, var resultaterne meget

interessante og lovende. Erfaringen var, at sammensætningen af de unge mennesker ved en eventuel næste gang skal være med unge på samme alder og niveau.

Den fortryllede labyrint – åbent hus på Odin Teatret i form af en rejse i teatrets indre verden, 6. februar. Åbent hus-ideen udsprang både af et tidligere arrangement for børn i forbindelse med Odin Teatrets 40 års jubilæum og af et åbent hus-arrangement, som Odin Teatret organiserede – men dengang på en mere traditionel måde – for masser af år tilbage, og som viste sig at tiltrække mange mennesker, der aldrig før havde været på Odin Teatret, og som var meget glade for muligheden. Med interferens-perspektivet var det, som om det igen kunne være en god ide at tilbyde et sådant arrangement. Ved ankomsten til Odin Teatret blev åbent hus gæsterne modtaget af nogle af Odin Teatrets kendte figurer, der har optrådt i både inden- og udendørs forestillinger. Gæsterne blev derefter samlet i foyeren, hvor alt var dækket til med hvidt klæde. Så blev de ført gennem flere teatersale med ophængte tæpper, mellem hvilke der udspillede scener fra bl.a. *Itsi Bitsi*, *Ode til fremskridtet* og et work-in-progress med skuespilleren Else Marie Laukvik. I bygningen med første sal, hvor aktiviteten CTLS – Centre for Theatre Laboratory Studies befinder sig, stod alle dørene til studierummene åbne, og forskellige syn mødte gæsten med figurer fra flere af Odin Teatrets forestillinger, hvor én et sted sad og spillede musik, en anden et andet sted læste højt fra en bog, osv. I et af rummene kørte en konstant kavalkade med Odin Teatrets film. Fra CTLS-etagen steg gæsterne ned til et mørklagt bibliotek, der var tryllet om til et rum, som syntes at være fra et af H.C. Andersens eventyr – dog intet specifikt – med bibliotekets bøger, der svævede rundt i rummet, flygtige skygger i et spil mellem lys og mørke og mærkelige figurer, der sad og foretog sig mystiske, men interessante ting. Tilbage i foyeren var rummet nu bragt til sin oprindelige form, og gæsterne endte i teatrets røde sal, hvor sluts scenen fra *Andersens drøm* vistes. *Den fortryllede labyrint* fremstod som en forestilling af en times varighed. Den blev vist tre gange om dagen. Arrangementet syntes meget inspirerende, også for Odin Teatrets medarbejdere, som ønsker at uddybe arrangementet og lave en rigtig »forestilling« ud af det.

Mærk teatret på kroppen, 17. februar. Roberta Carreri kontaktede i samarbejde med Trine Schjær Thomsen fra Odin Teatrets administration områdets dramalinier på gymnasier og efterskoler for at tilbyde eleverne at komme og tilbringe en dag på Odin Teatret med mulighed for at stifte bekendtskab med en række af teatrets aktiviteter og desuden træffe Eugenio Barba og flere af Odin Teatrets skuespillere i et dialogmøde. Eleverne skulle desuden træne med teatrets skuespillere. De skulle se Odin Teatrets film, komme på rundvisning og i det hele taget blive indført i Odin Teatrets daglige rytme. Dagen ville slutte med, at deltagerne så Odin Teatrets forestilling *Andersens drøm*.

Er det Andersen eller Odin Teatret? 23. – 27. februar. Sammen med Holstebro Gymnasium og HF organiserede Odin Teatret, at samtlige af gymnasiets elever og lærere – i alt ca. 600 (i praksis, gymnasiet har ca. 700 elever) – overværede forestillingen *Andersens drøm*. Det var ikke muligt efterfølgende at følge op på, hvad der kom ud af, at en institutions samtlige lærere og elever havde haft den samme oplevelse. Gav det for eksempel anledning til indholdsmæssigt bredere og mere perspektiverende diskussioner? Drama- og musikelever deltog ud over forestillingen også i en workshop med Odin Teatrets skuespillere. Nogle af disse

introducerede desuden arrangementet for gymnasiets elever et par uger før, det fandt sted, med et filmisk uddrag fra *Andersens drøm*, nogle af sangene fra forestillingen – sunget live – og en mundtlig orientering ved Odin Teatrets komponist Frans Winther.

Vemb – en by midt i udkanten og hjertet af periferien, 16. – 19. marts. Arrangementet i Vemb – en by med lidt over 1000 indbyggere knapt 20 kilometer fra Holstebro – var organiseret af Pelle Henningsen fra Odin Teatrets administration, komponist Frans Winther og skuespiller Tage Larsen. Det blev til i samarbejde med lokale kræfter i Vemb som blandt andre Vemb Skole, Mariebjerg (et uddannelsescenter for unge med et særligt behov), Vemb Børnehave og en gruppe efterlønnere.

Første etape gik ud på at definere, hvad arrangementet i Vemb skulle gå ud på og hvilke rammer, der skulle etableres, for at Odin Teatret og borgerne i Vemb kunne finde et fælles udgangspunkt og få sat gang i samarbejdet på tværs af normale grænser. Denne del blev løst af de ovenfor nævnte repræsentanter for Vemb og byens institutioner og de tre fra teatret. Det blev besluttet, at Vemb-aktiviteten skulle vare fire dage, og at der skulle skabes en forestilling, der tog udgangspunkt i Vembs historie og havde repræsentanter fra alle samarbejdspartnere som medvirkende og medarbejdere sammen med Odin Teatret. Materialet kom fra initiativgruppens research i byens historie og aktuelle tilstand, dvs. hvordan munke, håndværkere, hyrder, bønder, handlende, m.fl. havde været afgørende for byens udvikling.

Derfor deltes de medvirkende op i tilsvarende grupper, der hver var anført af en skuespiller fra Odin Teatret, som arbejdede med gruppens dramaturgiske udformning og placeringer, bevægelsesmønstre, sange og musik. Her var det afgørende, at klasser og institutionsgrupper var blandet sammen i hver gruppe, der således repræsenterede alle aldre og tilhørsforhold. Dette foregik om formiddagen på Vemb Skole, og allerede ved dette skridt blev nogle grænser brudt på en frugtbar måde, idet Mariebjerg og Vemb aldrig havde arbejdet sammen før, ja, Mariebjergs brugere havde end ikke tidligere sat sine ben på Vemb Skole og vice versa. Det satte også nogle komplicerede, men i sidste ende frugtbare processer i gang, at hver gruppe bestod af repræsentanter fra alle de medvirkende samarbejdspartnere. Vemb Skoles elever prøvede endda for første gang at arbejde på tværs af skoleklassernes aldersskel. Om eftermiddagen blev alle grupperes arbejde stykket sammen til en forestilling i Vembs store sportshal.

For at give de forskellige processer en stimulerende start samledes alle på dag ét omkring Odin Teatrets forestilling *Ode til fremskridtet*. Over de næste par dage arbejdedes materialerne frem, og på den fjerde dag blev størstedelen af Vembs befolkning samlet til en stor fest med en byvandring for alle, der kulminerede i den fælles forestilling og et efterfølgende halbal, hvor der dansedes til et lokalt rockband.

Hvor forløbet i begyndelsen havde haft svært ved at lette på grund af den uvante situation med at arbejde på tværs af de gængse grænser og få modsætningerne til at mødes, endte det med nogle erfaringer, som de medvirkende oplevede som en stor berigelse og et værdifuldt værktøj for det fremtidige arbejde på deres respektive arbejdspladser og i andre sammenhænge. Det har endda udviklet sig så vidt, at en gruppe af Vemb-boere på egen hånd

nu har skaffet et beløb til at betale skuespillere fra Odin Teatret for at få sat et nyt samarbejdsprojekt i søen.

Til slut ganske kort tre projekter:

Der er eventyr i luften, 10. februar, hvor *Andersens drøm* blev vist udelukkende for pensionister fra Holstebros pensionistklubber, der forinden havde fået til opgave at læse eventyr af H. C. Andersen, og som efter forestillingen havde en frugtbar og kvalificeret dialog med Eugenio Barba og skuespillere fra forestillingen.

Andersens drøm og byttehandel med tamilerne i Holstebro, 12. februar, var et arrangement, som blev etableret gennem et samarbejde mellem Odin Teatret og Holstebros tamilske befolkningsgruppe, hvor tamilerne først så Odin Teatrets forestilling, derefter havde ansvaret for det fælles måltid, og som sluttede af med, at den tamilske gruppe viste nogle af sine danse og gav eksempler på tamilsk musik.

Drømmens teknik, 5. marts: Elever fra Holstebro Landbrugsskole og smede-, tømrer-, snedker- og elektrikerlærlinge fra Holstebro Tekniske Skole inviteredes til at overvære *Andersens drøm* for efter forestillingen af Odin Teatrets teknikere at blive indført i hele det komplicerede tekniske apparat bag forestillingen med scenografi, lys, publikumsopbygning og de mange uortodokse effektfrembringelser.

Holstebro, den 15. oktober 2009

Ulrik Skeel: skuespiller på Odin Teatret 1969 – 1986. Koordinator samme sted 1986 –